

Yasa Dışı Göçle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarının Karşılaştırması

Merve ZORLU*

Mustafa YETİM**

Geliş tarihi: 27/03/2020 *Kabul tarihi:* 16/09/2020 *Çevrim için yayın tarihi:* 11/10/2020

Atf: ZORLU, M., YETİM, M., “Yasa Dışı Göçle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarının Karşılaştırması”, Ortadoğu Etütleri, 12-2 (2020): 325-348

DOI: 10.47932/ortetut.710078

Öz: Devletlerin oluşturduğu göç temalı yasalar sonucunda suni bir kavram olarak yasa dışı göç doğmuş ve göç meselesi zamanla güvenlik kapsamına alınmaya başlanmıştır. Arap ayaklanmaları ve Suriye İç Savaşı sonrası yaşanan gelişmeler ise göçün güvenlikleştirilmesini yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda artan güvenlik merkezli politikalar, 2015’te Akdeniz’de yoğunlukta olan yasa dışı göçleri insani trajediye dönüştürmüştür. Ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi sebebiyle göçmenler için hedef bölge olarak beliren Avrupa Birliği’nin güvenlik eğilimli tutumunda ısrarcı olması krizi daha dramatik hâle getirmiştir. Birlik hem güvenlik hem de göçmen krizini yönetebilmek için üye devletler arasında yeni uygulamaların benimsenmesini sağlamaya çalışmıştır. Fakat bu politikalar kısa vadeli çözümler üretebilmiş ve üçüncü ülkelerle iş birliği stratejisi çerçevesinde oluşturulmuştur. Avrupa Birliği’nin göç konusunu dışsallaştırma tutumu, göç akımına direkt sınırı olan Türkiye’yi dışsal uygulayıcı ülke olarak Birlik nezdinde önemli bir partnere dönüştürmüştür. Göçmenler tarafından hem hedef hem de transit ülke olarak görülen Türkiye, krizin yönetimi için müzakere süreci kapsamında Birliğin ilgili müktesebatına uyum sağlamayı hızlandırmış ve Birlik ile iş birliği faaliyetlerine başlamıştır. Ancak süreç içerisinde Birliğin güvenlik öncelikli yaklaşımından taviz vermemesi, Türkiye’nin ise açık kapı politikasındaki ısrarını sürdürmesi aktörler arasındaki farklılıkların derinleşmesine yol açmıştır.

Yasa dışı göçü kavramsal çerçeveye oturtan bu çalışmanın temel amacı, Birlik ile Türkiye’nin yasa dışı göçe ilişkin yaklaşım farklılıklarını özellikle Arap Ayaklanmaları ve Suriye İç Savaşı gelişmelerine odaklanarak analiz etmektir. Yöntem olarak literatürün birincil ve ikincil kaynaklarına başvuran çalışma, Türkiye’de yasa dışı göçle mücadele uygulamalarına Birliğin önemli katkı yaptığını fakat Türkiye’nin son dönemde daha hissedilir olan güvenlik öncelikli Kale Avrupası yaklaşımından zamanla farklı tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yasa Dışı Göç, Sınır Güvenliği, Güvenlikleştirme, Kale Avrupası, Açık Kapı Politikası.

* YL Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, TR, mrve.zrlu@gmail.com, ORCID:0000-0001-5350-4032

** Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, TR, mustafayetim@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6013-9299

Comparison of the European Union and Turkey's Policies in the Context of Combating Illegal Migration*

Merve ZORLU**

Mustafa YETİM***

Received: 03/27/2020 *Accepted:* 09/16/2020 *Published online:*10/11/2020

Citation: ZORLU, M.,YETİM, M., “Comparison of the European Union and Turkey’s Policies in the Context of Combating Illegal Migration”, Journal of Middle Eastern Studies, 12-2 (2020) : 325-348

DOI: 10.47932/ortetut.710078

Abstract: As a result of the migration-based regulations of states, illegal migration came into existence as an artificial concept and, over time, the migration issue has been included in the area of security. The Arab uprisings and Syrian internal war-based developments intensified the securitization of migration. In this context, growing security-based policies turned the Mediterranean-based illegal migration in 2015 into a humanitarian tragedy. The European Union’s persistence with its security-led stance turned the crisis into a more urgent and dramatic situation. The European Union is considered to be a target region due to its advanced economic and social position. To manage the migration crisis and security problems, the Union tried to force member states to adopt new implementations. However, those policies merely produced temporary solutions. Therefore, the Union moved into a partnership strategy with third countries and, therefore, the Union’s externalization policy on the migration issue transformed Turkey into an indispensable partner for itself as an external practitioner, which has a direct border to the migration flow. Turkey, which is seen as both a transit and target country by migrants, immediately carried out necessary transformations for the management of the crisis on the one hand by complying with relevant regulations of the Union and, on the other hand, it sought partnership with the Union. However, the Union’s resolve on security-based policies and Turkey’s insistence on the open-door policy deepened the dissimilarities between the Union and Turkey.

The aim of this study, which locates the illegal migration issue within a conceptual framework, is to analyze Turkey’s and Union’s divergent policies towards the illegal migration by specifically focusing on the Arab Uprisings and Syrian internal war developments. Using first-hand and secondary resources of the relevant literature through qualitative method this study concluded that the Union made a considerable contribution to the emergence of migration rules in Turkey. Turkey, however, over time, started to adopt a different stance from the security-based “Fortress Europe” approach which is recently more apparent.

Key Words: Illegal Migration, Border Security, Securitization, Fortress Europe, Open Door Policy.e

** Master Student, Eskişehir Osmangazi University, TR, mrve.zrlu@gmail.com, ORCID:0000-0001-5350-4032

*** Ph.D., Eskişehir Osmangazi University,TR, mustafayetimm@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6013-9299

مقارنة بين سياسات الاتحاد الأوروبي وتركيا في إطار مكافحة الهجرة غير الشرعية

** مصطفى يتيم

* مروة زورلو

تاريخ الاستلام: 27/03/2020 تاريخ القبول: 16/09/2020 نشرت على الإنترنت: 10/11/2020

زورلو، م.، يتيم، م.، "مقارنة بين سياسات الاتحاد الأوروبي وتركيا في إطار مكافحة الهجرة غير الشرعية"، دراسات الشرق الأوسط، 348-325 (2020): 2-12

DOI: 10.47932/ortetut.710078

ملخص

كان لوضع الدول قوانين تتعلق بمسألة الهجرة دوراً في ظهور مفهوم مصطنع باسم «الهجرة غير الشرعية»، حيث بدأت مسألة الهجرة هذه تتدرج مع مرور الوقت في نطاق الأمن. أمام التطورات التي شهدتها المنطقة عقب الثورات العربية والأزمة في سوريا، أدت إلى تكثيف عملية إضفاء الطابع الأمني (الأمننة) على الهجرة. كما أدت السياسات التي تركز على الأمن المتصاعد في هذا السياق، إلى تحويل الهجرة غير الشرعية في البحر المتوسط التي كان معظمها في العام ٢٠١٢ إلى مأساة إنسانية، حيث واصل الاتحاد الأوروبي الذي يعتبر منطقة مستهدفة للمهاجرين وذلك بسبب مستوى التنمية الاقتصادية والاجتماعية فيه إصراره على موقفه الأمني، وهذا ما جعل الأزمة أكثر دراماتيكية. لقد حاول الاتحاد الأوروبي توفير اعتماد ممارسات جديدة بين الدول الأعضاء من أجل إدارة كل من أزمة الأمن والهجرة. إلا أن هذه السياسات نجحت في إيجاد حلول قصيرة الأمد، تم تشكيلها في إطار استراتيجية التعاون مع دول ثالثة، وإن موقف الاتحاد الأوروبي الذي ارتهن في مسألة الهجرة على الخارج أدى إلى تحويل تركيا التي لها حدود مع تدفقات الهجرة إلى دولة خارجية منفذة ما جعلها شريكاً هاماً مع الاتحاد. ومن جانبها أسرعت تركيا التي تعتبر وجهة ومنطقة عبور للمهاجرين على حد سواء، في تحقيق الانسجام مع المكتسبات بشأن الاتحاد الأوروبي، وبدأت في القيام بفعاليات تعاون مع الاتحاد في إطار مرحلة المفاوضات من أجل إدارة الأزمة، لكن عدم تراجع الاتحاد الأوروبي عن مقارنته التي تعطي الأولوية إلى الأمن في هذه المرحلة، ومواصلة تركيا إصرارها على سياسة المعابر المفتوحة، أدى إلى تعميق الاختلافات بين الجهات الفاعلة.

إن الهدف الرئيسي من هذه الدراسة التي تضع الهجرة غير الشرعية في إطار المفاهيم، هو تحليل الاختلافات بين مقارنتي الاتحاد الأوروبي وتركيا حول الهجرة غير الشرعية، لاسيما من خلال التركيز على تطورات الثورات العربية والأزمة في سوريا، وقد اعتمدت هذه الدراسة في أسلوبها على المصادر الأولية والثانوية للأدبيات، وتوصلت إلى نتيجة أن الاتحاد الأوروبي قدم مساهمات مهمة لفعاليات مكافحة الهجرة غير الشرعية في تركيا، إلا أن تركيا مع الوقت أظهرت موقفاً مخالفاً لمقاربة أوروبا القلعة التي تولي أولوية للأمن لدرجة كبيرة خلال الفترة الأخيرة.

الكلمات المفتاحية: الهجرة غير الشرعية، أمن الحدود، الأمننة، أوروبا القلعة، سياسة المعابر المفتوحة.

* طالب ماجستير، جامعة عثمان غازي اسكيشهير، تركيا mrve.zrlu@gmail.com ORCID:0000-0001-5350-4032

** دكتور وعضو هيئة تدريس، جامعة عثمان غازي اسكيشهير، تركيا mustafayetim@gmail.com ORCID: 0000-0001-6013-9299

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan göçün, uluslararası hukuk kapsamına dâhil edilmesi ve politikleşmesi süreci 2. Dünya Savaşı sonuna tekabül etmektedir. Soğuk Savaş sonrasında artan yasa dışı göçler sebebiyle de yüksek politika alanının parçası hâline gelmiştir. Ulus devletlerin yasal göçü tanımlaması ve hakkında uygulamalar üretmesiyle yasa dışı göç olgusu doğmuştur. Bu olgu ulus devletlerin kimlik, ekonomi, terörizm ve sınır gibi güvenlik endişelerini de derinleştirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında küreselleşme sürecine girilmesi, birçok bölgede istikrarsızlıkların derinleşmesine ve toplumların çözülmesine yol açmıştır. İnsanların yüzyıllardır daha iyi şartlarda yaşamak için kullandıkları göç, istikrarsızlaşan ve çatışmaya sürüklenen toplumlar için zorunlu hâle gelmeye başlamıştır. Bu durum beraberinde kitlesel insan hareketlerini gündeme getirmiş ve ulus devletlerin yüksek politika kapsamına aldığı göç politikalarını sertleştirmesine sebep olmuştur. Son dönemde yaşanan Arap ayaklanmaları ve Suriye İç Savaşı eksenli ortaya çıkan, ulus-aşırı etkileri bulunan yoğun göç dalgası kısa süre içerisinde uluslararası bir mesele hâline gelmiştir. Bu gelişmelerden en çok etkilenenler ise bölgeye yakınlıkları sebebiyle Ürdün, Lübnan, Türkiye ve AB üye devletleri olmuştur. AB üye devletleri ekonomik ve sosyal avantajları sebebiyle hedef ülke olarak belirirken, Türkiye hem transit hem de hedef ülke olarak görülmüştür. Bu sebeple ilgili aktörlerin göçe yaklaşımları tartışma konusu hâline gelmiştir.

2015'te Akdeniz'deki insani trajediye dönüşen yasa dışı göçlerle AB ve Türkiye'nin göç konusundaki tutumları daha da önem kazanmıştır. AB'nin bu süreçteki güvenlik endeksli yaklaşımı ve düzenli göçü bile oldukça sınırlayıcı hâle getirmesi, kitleleri yasa dışı göçe zorlamıştır. AB üyesi devletler, aldığı önlemlerin yanı sıra üçüncü ülkelerle iş birliği anlaşmaları gerçekleştirmiş ve korumacı göçmen politikalarına dışsal uygulayıcı ortaklar aramıştır. Bu sebeple, göç akımına direkt sınırı olan ve AB ile güçlü ilişkileri bulunan Türkiye kritik bir partner olarak görülmüştür. Göç krizine yönelik hızlı ve gerekli dönüşümleri başlatan Türkiye, bir yandan da AB'nin yasa dışı göç akımına karşı endişelerini gidermek amacıyla dışsal uygulayıcı role katkı sağlamıştır. AB'nin üye dışı ülkelerle iş birliği konusunda geleneksel hâle getirdiği Geri Kabul Anlaşması süreci Türkiye ile başlatılmıştır.¹ Fakat anlaşma gereğince taahhütlerin yerine getirilememesi karşılıklı eleştirilere sebep olmuştur. Ortak çıkarlar üzerine kurulmuş olan anlaşma zaman içerisinde AB'nin daha avantajlı olduğu bir duruma dönüşmüş ve Türkiye tarafından sorgulamalara yol açmıştır. Suriye krizinin derinleşmesi ile de tarafların güvenlik endişeleri ulusal ve tek yönlü önlemler alma motivasyonunu arttırmıştır.

Çalışmamız, son dönemde Türkiye ve AB arasında göç politikalarına ilişkin belirgin olan uyuşmazlığı, AB'nin aldığı önlemlerle Kale Avrupası'nı güçlendirmeye yönelik güvenlik merkezli politikalarını ve Türkiye'nin açık kapı politikası ile insani diplomasi kapsamında başlattığı girişimleri dikkate alarak karşılaştırmayı planlamaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde yasa dışı göçün kavramsal zemini, nedenleri ve güvenlik konusuna yansımaları değerlendirilecek, ikinci bölümde AB'nin mülteci krizi olarak adlandırdığı süreçteki uygulamaları incelenecektir. Ayrıca Türkiye'nin ilgili konuda ulusal bağlamda gerçekleştirdiği çalışmalara, AB ile ortak yürüttüğü ve zamanla da ayrıştığı süreçlere değinilecektir.

Literatürde bu kapsamda yapılan çalışmalar AB'nin Türkiye politikalarına etkisini ya da Türkiye-AB ilişkilerine yansımaları temel almaktadır. Çalışmamız bu anlamda literatürden farklılaşarak iki aktörün politi-

¹ AB'nin Geri Kabul Anlaşması imzaladığı devletler hakkında detaylı bilgi için Kerem Batır, "Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme", Yönetim Bilimleri Dergisi, 2017, c. 15, sy. 30, s. 585-604.

kalarını karşılaştırarak, aralarındaki farklılıkları ön plana çıkarmayı amaç edinmektedir. Niteliksel yöntem izlenerek iki aktörün ilgili politikalarını oluştururken temel aldıkları birincil belgelerin taraması yapılmış ve literatürdeki ikincil kaynaklar incelenmiştir. Söz konusu aktörlerin özellikle son dönemde yaşanan Suriye İç Savaşı ile birlikte uluslararası güvenlik krizine dönüşen yasa dışı göç konusuna karşı aldıkları önlemleri inceleme, çalışmanın temel kapsamını ve ilgili literatüre katkısını oluşturmaktadır.

I. Yasa Dışı Göç ve Güvenlik İlişkisi

Soğuk Savaş sonrasında yaşanan gelişmeler ve 21. yy. dönüşümleri devletlerin göç olgusuna bakışını değiştirmiştir. Tarih boyunca insanlar tarafından ekonomik, sosyal ve güvenlik kaygılarıyla gerçekleştirilen göç, devletlerin belirledikleri sınır kavramı ve hukuki düzenlemelerle yasal ve yasal olmayan olarak ayrılmıştır. Sınır olgusu devlet egemenliği konusunun önemli unsurlarından birisi² olduğu için göç konusunun da merkezinde yer almıştır. Bu sebeple yasa dışı göç tanımlaması yapılırken temel belirleyicimiz devletleri birbirinden ayıran sınır olgusudur. Sınır yönetimi konusunda devletlerin belirledikleri uygulamalar, iç ve dış politikalarının birer yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Devletler, sınır geçişlerini kontrol altında tutma, sınırlarından geçenleri belirleyebilme ve takip edebilme, sınırlar içerisinde kalınacak süreyi sınırlayabilme ve sınırlar içerisindeyken kişilerin faaliyetlerini belirleme amacındadırlar. Bu amaçlar doğrultusundaki düzenlemelerle, vize uygulamaları ve sınır kontrol politikaları oluşturulmaktadır. Bunların uygulanabildiği kişiler yasal göçmenleri oluştururken, uygulanamayanlar ise yasa dışı göçmenleri oluşturmaktadır.³

Ekonomik, sosyal ve/veya güvenlik endişesi nedenleriyle yola çıkan kişiler öncelikli olarak yasal yollarla göçü deneseler de göç süreci içerisinde hedef ülkeye varana kadar çeşitli sebeplerle yasal olmayan sürece dâhil olabilmektedirler. Yasal yollarla göç etme umudu olmayan kişiler ise doğrudan yasa dışı göçe yönelmektedirler.⁴ Yasa dışı göç kavramı için evrensel bir tanım olmamakla birlikte⁵ genel olarak ülkelerin ulusal düzenlemeleri çerçevesinde tanımlanmaktadır. AB'nin⁶ ve Türkiye'nin⁷ düzenlemelerindeki detaylı tanımlama Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımlamasıyla benzerlik göstermektedir. En basit hâliyle yasa dışı göç kaynak, transit ve hedef ülkelerdeki normların dışında gerçekleşen insan hareketleridir. Hedef ülke açısından; göçmen yönetmeliklerine göre gerekli izinler veya belgeler olmadan bir ülkeye giriş yapmak, kalmak veya çalışmaktır. Kaynak ülke açısından; bir vatandaşın geçerli pasaport veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçtiği ya da ülkeyi terk etmek için idari gereklilikleri yerine getirmediği durumlardır. Transit ülke açısından; hedef ülkedeki gibi benzer usulsüzlükler söz konusudur.⁸ Diğer bir deyişle yasa dışı göçmen olarak nitelendirilen kişiler, buldukları ülkenin yasalarını ihlal etmektedirler. Tanımsal olarak farklı şekillerde açıklanan yasa dışı göçmen olgusu kavramsal olarak da farklı ifadelerle karşımıza çıkmaktadır. Belgesiz veya izinsiz göçmen olarak da adlandırılan bu göçmenlerin sivil toplum söyleminde yaygın kullanımı düzensiz göçmen kavramıdır. Bu kişilerin kendileri değil; giriş yöntemleri, kalış süreleri ve çalışma durumlarıyla eylemleri yasa dışı durum oluşturmaktadır.⁹ Bu bağlamda göç edenlerin yasa dışı

2 Barry Buzan, *İnsanlar, Devletler & Korku*, çev. Emre Çıtak, İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, s. 89.

3 Reyhan Atasü Topçuoğlu, "Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketleri", *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (eds.), İstanbul: İletişim Yayınları 2018, s. 502-503.

4 Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık 2019, s. 111.

5 "Glossary on Migration", IOM, s. 110, 31 Mart 2019, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_...

6 "Irregular Migration", European Commission, 31 Mart 2019, <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we...>

7 "Düzensiz Göç Hakkında", Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 31 Mart 2019, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-...>

8 "Glossary on Migration", s. 114-115.

9 Franck Düvell (der.), "Irregular Migration: a Global, Historical, Economic Perspective", *Illegal Immigration in Europe*, New York: Palgrave Macmillan, 2006, s.29.

olarak tanımlanması kişilerin insanlığının reddedilmesi olarak yorumlanmakta ve eleştirilmektedir. Ayrıca izinsiz ve belgesiz ifadeleri de muğlaklık barındırmaktadır. Çünkü bazı göçmenlerin izni veya belgesi olsa da yasa dışı durumuna düşebilmektedir. Bu nedenle, tam anlamını karşılayamasa da insancıl yaklaşım çerçevesinde düzensiz göçmen kavramı sivil toplumda daha fazla kabul görmektedir.¹⁰ Ancak “uluslararası göç” olgusunun türleri kavramsallaştırılırken, tanımlanırken ve politikalar üretilirken odaklanılan noktanın “ulus” olduğu göz ardı edilmemelidir.¹¹ Örneğin AB üye devletlerinin zaman zaman göçe farklı perspektiflerden yaklaşmaları Birlik olarak ortak bir politika üretimini de engelleyebilmektedir. Bu sebeple söz konusu politikaların üretiminde devletlerin temel aktör olmayı sürdürdüğü gerçeği doğrultusunda çalışmamızda yasa dışı göç kavramının kullanılması uygun olacaktır.

Yasa dışı göçün asıl sebebi sınır kontrolleri ve vize uygulamalarıyla insan hareketliliğinin sınırlandırılmış olmasıdır. Yapısal etkenler dikkate alındığında ise ülkeler arası gelişmişlik düzeyi farklılıkları, kişilerin daha iyi yaşam veya ekonomik şartlar arayışında olmaları, kaynak ülkelerdeki demografik yapıya ve ekonomik faktörlere bağlı işsizlik sorunu yasa dışı göçün nedenlerini oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak, günümüzdeki en önemli sebepleri politik etkenler oluşturmaktadır. Kişilerin vatandaşı oldukları ülkelerinde yaşanan siyasal istikrarsızlıklar, çatışma ve zulüm ortamları yasa dışı göçü tetiklemektedir. Politik etkenlere ek olarak çevresel nedenlerden kaynaklı doğal afetler sonucunda da yasa dışı göç eylemine başvurulabilmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak teknolojik gelişmeler de yasa dışı göçü kolaylaştırmaktadır.¹² Günümüzde sınır aşan güvenlik problemleri olarak değerlendirilen insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı da yasa dışı göçe fırsat yaratmaktadır. Göç eylemini zorlaştıran politikalar göçmenlerin yasal başvuru ve kabul süreçlerini uzatmakta, çoğu zaman imkânsız hâle getirmektedir. Bu sebeple göçmenler, yasa dışı yollara başvurarak daha zor koşulları içinde barındıran göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti sürecine mahkûm olmaktadır. Günümüzde yasa dışı göçün çoğunluğu göçmen kaçakçılığının farklı formlarıyla gerçekleştirilmektedir. Herhangi bir organizasyonla yola çıkmamış yasa dışı göçmenler dâhi hedef ülkede ya da transit sürecinde ihtiyaç duyduğu tüm hizmetler için kaçakçılara başvurmaktadır.¹³

Sınırlandırılmış insan hareketlilikleri sonucunda artan yasa dışı göçün devletler nezdinde güvenlik kaygısı yaratması, göç ve güvenlik arasında kurulan bağdan kaynaklanmaktadır. 1990’lardan itibaren yasa dışı göç uluslararası toplumda göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi örgütlü suçlarla ilişkilendirilmeye başlamıştır. Politikacıların söylemlerinde ise yasa dışı göç, devletin ve toplumunun siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel güvenliğine karşı tehdit unsuru olarak yer almıştır. Özellikle devletlerin sınır geçiş normlarını ihlal ederek yapılan bu geçişlerin ulusal egemenliğe ve siyasi güvenliğe karşı bir tehdit olduğu vurgulanmıştır.¹⁴ Hedef ülkelerdeki toplumsal algılamalar, suç olguları, göçmen grubundaki diaspora algısı ve yabancılaşma sonucu ortaya çıkabilecek toplumsal olaylar, hedef ülke toplumundaki ırkçılık ya da yabancı karşıtlığı neticesinde doğabilecek radikal şiddet ve uluslararası suçlar gibi konular ise toplumsal ve kültürel güvenlik kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁵ Herhangi bir resmi kaydı bulunmayan ve sosyo-ekonomik hak talep ettiği taktirde sınır dışı edilme korkusundan dolayı çekimser davranan yasa dışı göçmenler kaçak

10 Sühal Şemşit, “Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış”, *Yönetim ve Ekonomi*, 2018, c. 25, sy. 1, s. 282.

11 David Bartram, Maritsa V. Poros ve Pierre Monforte (haz.), *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, çev. İtur Ağabeyoğlu Tuncay, Ankara: Hece Yayınları 2017, s.14.

12 Yeliz Yazan, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası: Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*, İstanbul: Milenyum Yayınları 2016, s. 72-73.

13 Friedrich Heckmann, “Illegal Migration: What Can We Know and What can We Explain? The Case of Germany”, *International Migration Review*, 2004, c. 38, sy. 3, s. 1115-1117.

14 Ralf Emmers, “Güvenikleştirme”, *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*, Alan Collins (ed), İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi 2017, s. 138.

15 Anna Kicing, *International Migration as a Non-Traditional Security Threat and The EU Response to This Phenomenon*, Warsaw: Central European Forum for Migration Research, 2004, s. 2.

yollarla çalıştırılmaktadır. Hedef ülkede yarattıkları ucuz iş gücüyle toplumsal gerilimlere ve ekonomi güvenliğine de olumsuz etki edebilmektedir.¹⁶ Bu sebeplerle politikacılar güvenlikleştirici aktör olarak siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel güvenlik parametrelerini kullanarak yasa dışı göçü güvenlikleştirilmiş bir alan hâline getirmektedir. Böylece konuya ilişkin yeni politikalar ve uygulamalar üretilebilmekte, iş birlikleri, yatırımlar ve kamusal destek sağlanabilmektedir.

1990'lardan itibaren yasa dışı göçün güvenlikleştirilmesi, yoğun göçe maruz kalan ve süreç yönetiminde sıkıntılar yaşayan AB üyesi devletlerin önemli konularından birisi olmuştur. İç sınırlarda serbest hareketlilik oluşturulurken dış sınırlarda güvenlikleştirme motivasyonu Kale Avrupası (*Fortress Europe*) yaklaşımı olarak değerlendirilmiştir.¹⁷ Yasa dışı göçün güvenlikleştirilmesi ile sınır kontrollerini artırma ve bu göçü uzaktan kontrol etmek için dışsallaştırma uygulamaları ön plana çıkmıştır. Özellikle dışsallaştırma bağlamında Birlik, Geri Kabul Anlaşmalarıyla iş birlikleri kurmaya ve güvenli üçüncü ülke uygulamalarını hayata geçirmeye çalışmıştır. Böylece Birliğin yasa dışı göçle mücadeledeki temel uygulaması bu göçmenlerin AB sınırlarına girmeden komşu ülkelerdeki mülteci kamplarında ya da tampon bölgelerde tutularak konunun uzaktan kontrol edilebilmesi ve sınırların dışında tutulması olmuştur.¹⁸ Birliğin yasa dışı göç algısını şekillendiren en önemli etkenin 11 Eylül olayları olduğunu iddia eden Georgios Karyotis, olaylardan hemen önce gerçekleşen Tampere Zirvesi'nde gündeme gelen önerilerin liberal temelli olduğuna vurgu yapmaktadır.¹⁹ Zirvenin içeriğinde yasa dışı göçü engellemeye yönelik sınırların güçlendirilmesi önerisi yer alsa da göçmenlik için ortak bir sistemin oluşturulması ve yasal dayanakların hazırlanması ön plana çıkmaktadır.²⁰ Ancak 21-22 Haziran 2002 Seville Zirvesi'nde "yasa dışı göç ile savaş" teması yer almıştır. Böylece Birliğin liberal göç politikaları kesintiye uğramıştır.²¹ Sonraki zirveler ve programlar ise yasa dışı göç ile mücadele için ortak yol haritası oluşturmaya odaklanmıştır. Bu sebeple de Frontex, Eurosur, Eurodac ve VIS sistemleri kurulmuştur.²² Bu yapılarla üye devletler arasında bilgi alışverişiyle Birliğin sınırlarında tam koruma sağlanması hedeflenmiştir. Sınırlar içerisinde ise yasa dışı göçmenlerin istihdamını önlemek için işverenlerin denetlenmesi önerilmiştir. Çeşitli yaptırımlarla işverenlere yönelik caydırıcı önlemler alınması amaçlanmıştır.²³ AB örneğinde görüldüğü gibi günümüzde yasa dışı göç güvenlikleştirilerek engellenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, devletler, genel olarak göç politikalarını milli güvenliklerini göz önünde bulundurarak şekillendirmektedirler.²⁴ Özellikle kriz dönemlerinde ulusal güvenliğe tehdit olarak görülen göçmen gruplarından yasa dışı olanları, kontrolleri sağlanamadığı için devletler açısından ciddi tehlike arz etmektedir.²⁵

Güvenliğin birçok boyutunu etkileyen yasa dışı göçmenlerin göç eylemini gerçekleştirirken başvurduğu öncül yöntemler vardır. Bunların ilki deniz yolu ile bu süreci yürütmektir. Küçük botlarla ya da ticaret gemilerine kaçak binişlerle hedef ülkeye ulaşmak amaçlanmaktadır. Özellikle Akdeniz sularında hedef bölge olarak beliren AB devletlerine ulaşmak için, Yunanistan'ın çoklu ada yapısı, bu kaçak geçişlere büyük

16 Bartram, Poros ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, s. 313-314.

17 Didem Şahal Çelik ve Sühâl Şemşit, "Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç", *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 2019, c. 15, sy. 2, s. 286.

18 Yazan, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası*, s. 141-142.

19 Georgios Karyotis, "European Migration Policy In The Aftermath of September 11", *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, c. 20, sy.1, s.6.

20 Kamilla Sheryazdanova, "Illegal Immigration and Fight against Illegal Migration in Member States of the European Union", *European and Regional Studies*, c.8, s. 91.

21 Yazan, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası*, s.107-108.

22 Yazan, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası*, s. 121-122.

23 Kamilla Sheryazdanova, "Illegal Immigration", s.95.

24 Fiona B. Adamson, "Crossing Borders: International Migration and National Security", *MIT Press*, 2006, c. 31, sy. 1, s. 165.

25 Hilal Zorba, "AB'nin Göçmenlere Yönelik Politikalarını Etkileyen Faktörler", *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2016, c. 4, sy. 1, s. 12.

kolaylık sağladığından dolayı burada ciddi bir yasa dışı göç trafiği yaratmaktadır. Yunanistan'dan sonra en çok kullanılan rota İtalya olarak görülmektedir. Orta Akdeniz yolculuğuyla 2011'den 2016 yılının sonuna kadar 630.000 yasa dışı göçmenin ve mültecinin İtalya'ya ulaştığı tespit edilmiştir. Buradaki yolculuk esnasında 13.000'den fazla kişinin öldüğü ya da kaybolduğu tahmin edilmektedir.²⁶ Diğer yaygın yöntem ise kara yoludur. Özellikle kontrolü güç kara sınırlarının olduğu bölgelerde, arazi yapısının gizli geçişe uygun olduğu sınırlarda yaya yolu ya da binek araçlarla hedef ülkeye varış sağlanabilmektedir. En az kullanılan hava yolu ile ulaşım ise üst seviyede kontroller içermesi sebebiyle nadiren tercih edilmektedir. Bu yolu kullanmayı deneyen kişiler sadece sahte belgeyle geçiş yapabilmeyi denemektedir.²⁷ Yasa dışı göçlerin rotaları incelendiğinde ise yasal göç rotalarından farklı olmadığı görülmektedir.

Yasa dışı göçmenlerin tercih ettiği yöntemlere değinirken bu yolculuk sürecindeki üç önemli lokasyonun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlar kaynak, transit ve hedef ülkelerdir. Burada en önemli konumu transit ülkeler oluşturmaktadır. Hedef ülkeye varmak için kullanılan transit ülkelerde kimi zaman yolculuklar kesilmekte ve göçmenler buralarda daha uzun süre kalmaktadır. Bu durum planlanan hedef ülkenin yönünü değiştirmekte, transit olarak görülen ülkenin hedef hâline gelmesine yol açmaktadır. Böylece transit ülkelerde yasa dışı göçmen artışı yaşanmaktadır. Ayrıca AB gibi hedef ülke olarak görülen devletler ve uluslararası kuruluşlar, transit ülkeleri, yasa dışı göçün ülkeleri üzerinden yapılmasına olanak sağladıklarını ve gerekli kontrolleri yerine getirmediğini iddia ederek suçlayabilmektedirler.²⁸ Ancak hedef ülkelere kıyasla çoğu zaman kaynak ve kapasite eksikliği yaşayan transit ülkelerden yasa dışı göçle tam bir mücadele sorumluluğu beklenmemelidir. Hedef ülkelerin transit ve kaynak ülkelerle iş birliği sağlamadan sürdürülebilir bir mücadele politikası üretilebilmesi imkansızdır. Bu sebeple, günümüzde yasa dışı göçle mücadele için devletler ulusal önlemlerin etkisiz kaldığını deneyimleyerek, ilgili ülkelerle iş birliklerine yönelmektedir. Özellikle benzer rotaların içerisinde yer alan ülkelerin benzer güvenlik kaygıları uluslararası iş birliklerinden ziyade bölgesel iş birliklerini bu konuda öne çıkarmaktadır.

2. Yasa Dışı Göç İle Mücadelede Hedef Ülkeler: AB Üyesi Ülkeler ve Türkiye

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 1990'lı yıllarda ortaya çıkan siyasi ve ekonomik kaos ortamı, Kuzey'de yer alan Avrupa ülkeleri ve ABD ile Güney'de yer alan Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki ekonomik uçuruma ek olarak Doğu ve Batı arasındaki uçurumu da belirgin hâle getirmiştir. Sonuç olarak AB üyesi ülkeler yoğun göçe maruz kalmıştır.²⁹ Günümüzde ise ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle göç eylemlerine kaynaklık eden ülkelerin çoğu Afrika, Ortadoğu, Asya ve Latin Amerika bölgesinde yer almaktadır. Soğuk Savaş'ın ardından Kuzey ve Güney arasındaki ekonomik ve siyasi farklılıklar gün geçtikçe derinleşmiştir. Bu durum kimi zaman daha iyi şartlarda yaşam sürme gayesiyle kimi zaman da şiddet ve kaos ortamından kaçmak amacıyla Güney'den Kuzey'e göç rotasının oluşmasına sebep olmuştur. Kuzey'de bulunan AB üyesi devletler ise bu rota içindeki hedef ülke olarak belirlemiştir. Küreselleşen dünyanın önemli sonuçlarından olan yasa dışı göç faaliyetleri için ise rotalar da hedefler de yasal göçtekilerle benzer olmuştur. İstikrarsız bölgelerden yapılan bu göçler için Türkiye, başlarda AB ülkelerine ulaşmada

26 "Irregular Migration via the Central Mediterranean", European Commission, s. 1., Erişim: 5 Mayıs 2020, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/irregular-migration-mediterranean-strategic_note_...

27 Emine Akçadağ, "Yasa Dışı Göç ve Türkiye", *BİLGESAM*, 2012, Rapor No: 42, s. 7-8.

28 Şemşit, "Avrupa Birliği Politikaları", s. 285. ve Akçadağ, "Yasa Dışı Göç ve Türkiye", s. 11.

29 Philippe Marchesin, "Yeni Tehditler Karşısında Avrupa", *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Beril Dedeoğlu (ed.), İstanbul: Boyut Yayınları 2003, s. 428-429.

transit ülke olarak kullanılmıştır. Fakat son dönemde bölgeye kıyasla yükselen ekonomisi ve sağlanan siyasal istikrarla hedef ülke olarak da belirmiştir. Gerek konjonktürel gelişmeler gerekse de Türkiye'nin AB için aday ülke olarak belirlenmesi ve müzakere sürecinin başlaması, hedef ülke olan bu aktörlerin göç ve sınır yönetim politikalarının uyumlaşmasını gerektirmiştir.

Yakın dönemde Suriye İç Savaşı'nın sonuçlarını deneyimlemiş olan bu aktörler, siyasi şiddet sebebiyle yer değiştirmek zorunda kalan nüfusun büyük bölümünün hedefi olduğu³⁰ için entegrasyon ve iş birliği sürecini hızlandırmak zorunda kalmışlardır. Çünkü AB ve Türkiye'nin yaşanan gelişmelerden en çok etkilenen aktörler olması, söz konusu devletlerin uygulamalarının irdelenmesine sebep olmuştur. 2011 yılında patlak veren bu iç savaşın mülteci krizine dönüşmesinde ve ülkeler için yeni tehdit parametreleri oluşturmadaki en önemli sebep ise ulusal bazda iyi yönetilememiş göç politikaları olmuştur.³¹ İnsani krize ve güvenlik açmazına dönüşen yasa dışı göçler, bu devletlerin ulusal uygulamalarıyla baş edebilecekleri bir durum olmaktan çıkmış, konuya ilişkin artan güvenlik kaygıları da söz konusu aktörler arası iş birliğini gerektirmiştir. Bu bağlamda başta birbirlerinden bağımsız başlayan uygulamalarda entegrasyona doğru yol aldığı, ardından da yeniden ayırmaya gittiği görülmüştür.

2.1. Kale Avrupası'nın Yükselen Duvarları

AB için daimî risk taşıyan Akdeniz'deki istikrarsızlıklar Arap ayaklanmalarıyla yeniden gündeme gelmiştir. Akdeniz'in güney bölgesindeki rejimlerle geliştirilen ortaklıkların akıbeti meçhul duruma sürüklenmiştir. Birliğin aslında yeni olmayan göç sorununu dışarda tutma çabası bölgedeki gelişmeler sebebiyle başarısız bir politika durumuna dönüşmüş, jeo-stratejik önlemler almayı gerektiren boyuta taşınmıştır.³² Böylelikle göç meselesi yeniden Birlik siyasetinin merkezine oturmuştur. Birliğin mevcut göç yaklaşımının Arap Baharı gelişmelerine cevap veremeyeceği anlaşılınca, 18 Kasım 2011 tarihinde "Göç ve Hareketliliğe Dair Küresel Yaklaşım"³³ (GAMM) onaylanmıştır. Söz konusu yeni yaklaşımın düzenlemeleriyle Birlik hem göçün faydalarından yararlanmak hem de yeni oluşan göç türlerinin neden olduğu güvenlik boşluklarına karşı önlem almak istemiştir. Ayrıca bu yeni yaklaşım, 11 Eylül olayları ardından liberal göç politikalarından uzaklaşan, korumacı politikalarını öne çıkaran ve Kale Avrupası tartışmalarıyla eleştirilen Birliğe imaj tazeleme fırsatı sağlamıştır. İnsan hakları ve göçmen odaklı tutumu işaret eden bu yaklaşım yeni umutlar vaat etmiştir. Ancak yaklaşım içindeki göç ve bölgesel kalkınma uygulamaları Birliğin yeniden eleştirilmesine sebep olmuştur. Çünkü Birlik üçüncü ülkelerle "koşulluluk" çerçevesi altında maddi yardımlar yoluyla iş birliği sürecine yönelmiştir. Bu kapsamda üçüncü ülkelere geri kabul anlaşmaları ve sınır kontrollerini arttırmaya yönelik uygulamalara maddi destek sağlanması önerilmiştir. Koşulların sağlanamadığı şartlarda yardımların kesilmesi söz konusu olmuştur.³⁴ Böylece yeniden kalıcı olmayan politikalara gidilmiştir.

Yaklaşımın sadece göç değil tüm hareketlilikleri içermesi, Birliği gelecek dönemde yaşanacak olan mülteci ve insani krizlere sürükleyen temel unsur olmuştur. Bu yeni yaklaşımla Avrupa değerlerini içinde

30 Adem Ali İren, "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi", *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi*, Hasan Hüseyin Aygül ve Erdal Eke (eds.), Ankara: Nobel Yayıncılık 2018, s. 99.

31 Zühal Ünalp-Çepel, "Mülteci Krizinde AB'nin Normatif Gücünü Yeniden Düşünmek", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepelî (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 169.

32 Fatma Yılmaz Elmas, "AB Dış Göç Politikasındaki Kayıp Parça: Göçmen-Odaklı Yaklaşım", *ATAUM*, 2017, No: 564, s. 402.

33 "Communication From The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions: The Global Approach To Migration And Mobility", European Commission, s. 3, Erişim 11 Nisan 2019, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0743:FIN:EN:PDF>.

34 Elmas, "AB Dış Göç", s. 407.

barındıran göçmen odaklı ve hak temelli uygulamaların hayata geçirileceğine dikkat çekilse de pratikte mümkün olamamıştır. Genişletilen yaklaşım, kısa süreli de dâhil olmak üzere bölgeye yapılan tüm hareketliliklerin yeniden gözden geçirilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum, göç konusunda AB'nin koruma odaklı Kale Avrupası yaklaşımından pratikte ayrılamadığını göstermiştir.³⁵ Tüm hareketlilikleri kapsayan bu uygulamalar AB'nin taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki taahhütlerini de yerine getirmesini engellemiştir. Böylece sığınma ihtiyacı talebiyle gelenler için koşulların sıkılaştırılması ve süreçlerin uzatılması bireylerin haklarına erişimlerini sekteye uğratmıştır.³⁶

Birlik içindeki güvenlik odaklı tartışmalar yeni Schengen kurallarını da beraberinde getirmiştir. 2013 yılında onaylanan yeni kararlarla gerekli güvenlik durumlarında devletlerin sınırlarını kapatabilmesine imkân verilmiştir.³⁷ Ayrıca sınır operasyonları ve bütçesi arttırılan Frontex'in 2014 yılındaki Akdeniz operasyonlarıyla yakaladığı yasa dışı göçmen taşıyan gemileri Türkiye'ye geri ittiği ve Afrika bölgesinden gelen çok sayıda insanı da uluslararası sözleşmelerin kapsamı dışına çıkararak geldikleri ülkelere sığınma başvurularını değerlendirmeden geri gönderdiği bilgilerine ulaşılmıştır.³⁸ Fakat Frontex'in etkinliği üçüncü ülkelerle yapılan iş birlikleriyle daha da artmış ve Kale Avrupası'nın sınırları gün geçtikçe askerleşmiştir.³⁹ Birliğin tarihinde Frontex'in devletler arası düzenlediği operasyonlar geleneksel tehditlere karşı olmuştur.⁴⁰ Bu dönemde yasa dışı göçmenler için Frontex'in sağladığı iş birlikleri ise Birlikteki geleneksel tehdit algısına yeni bir parametrenin eklendiğini göstermektedir.

Yeni uygulamalar sebebiyle Kale Avrupası'nın yasal süreçlerini ve yüksek korumalı sınırlarını aşamayan göçmenler çare olarak yasa dışı yollara başvurup daha çok Yunanistan'ı giriş olarak kullanmışlardır. Fakat burada da yükselen sınır önlemleri ve operasyonlar rotayı farklı yöne kaydırmıştır. Nitekim bir göç rotasını kapatmak insanların göç etmesini engellemekte ve daha tehlikeli olan farklı yollara kaymasına sebep olmaktadır. AB her ne kadar göçmen kaçakçılığıyla mücadele hâlinde olsa da yasal göç kanunlarıyla ördüğü duvarlar göçmenleri kaçakçılara ve zor yollara yönlendirmiştir.⁴¹ Sonucunda rota değişmiş, kaçakçılık faaliyetleri artmış ve Nisan 2015'te İtalya'nın Lampedusa adası açıklarında göçmenleri taşımakta olan bir geminin batması sonucunda 800'den fazla kişi can vermiştir. Akdeniz'de insani kriz Kale Avrupası duvarlarıyla derinleşmiştir. Söz konusu krizle dünyanın dikkati Birliğe dönmüştür. Sürecin başından itibaren izlenen, geleneksel Kale Avrupası yaklaşımıyla uyumlu olan kontrol odaklı yöntemlerin durumu buraya getirdiği düşünülerek Birliğin suçlanmasına sebep olmuştur.⁴² 2015 yılında Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre 1.046.509 göçmen Avrupa topraklarına ulaşmaya çalışmıştır. Raporlarda bu kişilerden 971.183'ü Avrupa topraklarına ulaşırken, 3.770 kişinin yolculuğunun ölümle sonuçlandığı belirtilmiştir.⁴³ Frontex'in raporlarına göre ise bu insan hareketliğinin 978.338 kişisini yasa dışı göçmenler oluşturmuştur.⁴⁴

35 Manuel Manrique Gil, Judit Barna, Pekka Hakala, Benjamin Rey ve Eulalia Claros, *Mediterranean Flows into Europe: Migration and the EU's Foreign Policy*, European Parliament: Policy Department 2014, s. 11.

36 Ibid., s. 15-16.

37 Frances Webber, "The cradle or the grave? EU Migration policy and Human Rights", *Statewatch Journal*, 2014, c. 23, sy. 3/4, s. 6.

38 Webber, "The Cradle or the Grave?", s. 4.

39 Mark Ekkerman, *Expanding the Fortress*, Amsterdam: Transnational Enstitute 2018, s. 21.

40 Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, s. 144.

41 Mark Ekkerman, *Expanding the Fortress*, s. 34-35.

42 Beken Saatçioğlu, "AB'nin Mülteci Krizi: Normlar-Çıkarlar Dikotomisi Üzerinden AB'yi Yeniden Değerlendirmek", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepe (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 219.

43 "Irregular Migrant, Refugee Arrivals in Europe Top One Million in 2015: IOM", IOM, Erişim 2 Ekim 2019, <https://www.iom.int/news/irregular-migrant-refugee-arrivals-europe-top-one-million-2015-iom>.

44 "FRAN Quarterly, Quarterly 4, October-December 2015," *Frontex*, s. 10, Erişim 28 Mayıs 2019, <https://euagenda.eu/publications/fran-quarterly-quarter-4-october-december-2015>.

Yaşanan bu facia üye ülkeler arasındaki görüş ayrılıkları sebebiyle proaktif bir politika uygulanmadığını, karar alma noktasında Birliğin zayıf kaldığını ortaya çıkarmıştır.⁴⁵ Birlik sınırlarını koruma odaklı düzenlenen politikaların sürdürülebilir olmadığı deneyimlenmiştir. Söz konusu politikaların yarattığı olumsuz sonuçlar ve Birliğe yöneltilen eleştiriler sonucunda kısa dönemli politikalardan vazgeçilmiş, acil eylem planı yapma yoluna gidilmiştir.⁴⁶ 23 Nisan 2015'te kabul edilen planda güvenlikçi tedbirler ve aktif olarak doğrudan atılacak adımlar öncelenmiştir. Triton operasyonu⁴⁷ gibi uygulamaların sayısını ve kapasitesini artırma kararı alınmıştır. Göçmen kaçakçılarıyla mücadele için yapılan planda kaçakların araçlarına yakalandıkları anda el konulması ve imha edilmesi kararı yer almıştır. Ayrıca yakalanan yasa dışı göçmenin ülkelere geri gönderilmeleri için hem kaynak hem de transit olan üçüncü ülkelerle iş birliğinin sağlanarak geri kabul anlaşmalarının oluşturulması önemsenmiştir.⁴⁸

13 Mayıs 2015 tarihinde Komisyon bir kez daha imaj tazelemek istediği için Avrupa'nın sorumluluk almaktan kaçınmayacağını göstermek adına Avrupa Göç Gündemi'ni genişletmiştir. Göç yönetimi konusunda orta ve uzun vade planları içeren bu gündem dört sütundan oluşturulmuştur. Yasa dışı göçe sebebiyet veren etkenlerin azaltılmaya çalışılması, dış sınırların güvenliğinin sağlanması ve insan hayatlarının kurtarılması, ortak sığınma politikasının sağlanması, yasal göçün yeni politikalarla düzenlenmesi konuları gündemin içeriğini oluşturmuştur.⁴⁹ Ayrıca Birlik içi dayanışmanın hayata geçirilmesi adına gündem, 27 Mayıs 2015'te revize edilmiştir. İtalya ve Yunanistan'ın maruz kaldığı yoğun yasa dışı göçmen ve sığınma başvurularına karşı Birlikçe sorumluluk alınabilmesi için yerleştirme (*resettlement*) ve yeniden yerleştirme (*relocation*) uygulamaları eklenmiştir.⁵⁰ Böylece İtalya ve Yunanistan'a Birlik tarafından finansal destek sağlanması ve üye devletlere belirlenen usullere göre buralardaki sığınmacıların dağıtılması planlanmıştır. Göç gündeminde yapılan bu değişimlerle prensipte AB değerlerine bağlılık gösterilmeye çalışılmıştır.⁵¹

Diğer taraftan bahsi geçen söylem ve kararların hayata geçirilmesinde Birlikte yeni bir ayrışma görülmüştür. İlk tutarsızlık Akdeniz'deki operasyonlara aktarılan yatırım ve destekte yaşanmıştır. Bazı üyeler artan operasyon sayılarıyla insanların kurtarılacak için kasti olarak botla seyahatlere başvuracaklarından ve bu durumun çekme etkisi yaratacağından şüphelenmişlerdir. Bu sebeple ekonomik destek konusunda isteksiz davranmışlardır.⁵² Böylece bir kez daha savaş ve işkenceden kaçan, gerçekten sığınma talep eden kişilerin varlığı göz ardı edilmiştir. 22 Eylül 2015 zirvesinin kota sistemi kabulü ile sonuçlanması ise bir diğer kararın uygulanmasının önünü kesmiştir.⁵³ Yerleştirme ve yeniden yerleştirme uygulamasının hayata geçirilmesini engelleyen bu karar İtalya ve Yunanistan'ın Birlik içerisinde yalnızlaşmasını beraberinde getirmiştir. Macaristan Başbakanı Victor Orban'ın Almanya'nın uyguladığı açık kapı politikasını eleştirmesi⁵⁴ ise Birlik içinde üyelerin politikalarında ayrışmaların derinleştiğini göstermiştir.

45 Yonca Özer, "Mülteci Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine Yansımaları", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepeli (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 43.

46 Muzaffer Akdoğan, "Avrupa Birliğinin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi", *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 2018, c. 2, sy.1, s. 66.

47 Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, s. 138.

48 Saatçioğlu, "AB'nin Mülteci Krizi", s. 219.

49 "A European Agenda on Migration", European Commission, Erişim 24 Mayıs 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485255362454&uri=CELEX:52015DC0240>.

50 "European Commission makes progress on agenda on migration", European Commission, Erişim 24 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_5039.

51 Saatçioğlu, "AB'nin Mülteci Krizi", s. 221.

52 Elmas, "AB Dış Göç", s. 421.

53 Saatçioğlu, "AB'nin Mülteci Krizi", s. 223.

54 Ruth Bender, "Orban Accuses Germany of 'Moral Imperialism' on Migrants", 23 Eylül 2015, <https://www.wsj.com/articles/orban-accuses-germany-of-moral-imperialism-on-migrants-1443023857>.

Zirvenin ardından söz konusu derinleşme, sınırların duvarlar ve tellerle kapatılmasına kadar gitmiş ve Schengen'in askıya alınmasını beraberinde getirmiştir. İlk olarak Eylül 2015'te Macaristan, Sırbistan ile sınırına 175 km uzunluğunda dikenli tel inşa etmiştir.⁵⁵ Krizin başından beri çözüm için liderlik eden Almanya, iç siyaset ortamına daha fazla direnemeyerek Eylül 2015'te açık kapı politikasından vazgeçmiş ve sınırlarını kapatarak Schengen'i askıya almıştır.⁵⁶ Ardından Fransa, Manş Tüneli'ne dikenli tel inşa etmiş ve İtalya ile sınırında polis varlığını arttırmıştır.⁵⁷ Tüm bu gelişmeler Birlik içerisinde hızla yayılarak domino etkisi yaratmıştır. Ardından İngiltere, Fransa hattından yapılan kaçak geçişler için Calais'e dört metrelik beton duvar inşa etmiştir.⁵⁸ 2015 sonbaharında sınırlara duvar ve dikenli tel örgü inşalarına ek olarak Hollanda, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, İsveç ve Fransa gibi ülkeler sınırlarını kapatarak Schengen'i askıya almıştır.⁵⁹ Birlik uygulamalarından olan sınırların sivil oluşumlarca korunması ise Macaristan'ın sınırlarına askerî birlikleri yerleştirmesiyle zedelenmiştir.⁶⁰ Birlik değerlerinin arka plana atıldığı, ulusal menfaatlerin öncelenerek tek taraflı uygulamalara gidildiği bu dönem göç olgusunu çıkmaza sokmuştur. Bu durum AB'nin küresel aktör imajını sarsmıştır. Ayrıca uluslararası toplumdaki değer temelli olan vizyonu da oldukça hasar görmüş, Birlik tarihine bu dönem kriz olarak yazılmıştır.

2015 yılının kriz gündemine yılın sonuna doğru yaşanan terör eylemleri eklenmiştir. Suriye'deki kaos ortamından yararlanan ve bölgeye yerleşen devlet dışı silahlı aktörler kendilerine hâkimiyet alanı bulmuştur. Kasım 2015'teki Paris terör saldırılarını Suriye topraklarında ciddi nüfuz alanı sağlayabilmiş olan IŞİD üstlenmiştir. Bu durum bir kez daha göçün her türünün Birlik tarafından güvenlikleştirilmesine zemin hazırlamıştır.⁶¹ Avrupa medyasında söz konusu eylemi gerçekleştirenlerin Suriyeli ve Iraklı sığınmacılarla aynı yolları kullanarak ülkeye giriş yaptığı belirtilmiş ve tüm göçmen statüleri teröristlerle ilişkilendirilmiştir.⁶² Böylece açık kapı politikasından uzaklaşılmasının ve AB sınırlarının korunmasının önemi vurgulanmıştır.⁶³

Yasa dışı göçün farklı parametrelerle Birlik üstündeki tehdidi yılın sonuna doğru artmıştır. Birlik içinde alınan kararların pratiğe yansıtılmaması, üretilen çözüm yollarının kısa vadeli sonuçlar içermesi, beklenenin aksine krizin tırmanmasına ve yasa dışı göç sayısının artmasına sebep olmuştur. Birlik kendi başına çözüme ulaşamayacağını deneyimlemiş, yola Birlik dışındaki partnerlerle devam etmesi gerektiğini anlamıştır. Bu noktada ise bölgede benzer tehdit algıları yaşayan, üyelik için bir süredir müzakere sürecinde olan Türkiye, AB için eşsiz bir partner olarak belirmiştir. Dönemin AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmermans, AB'nin mülteci eksenli güvenlik sorununu Türkiye olmadan çözemeyeceğini ve Türkiye'nin desteğinin hayati önem taşıdığını belirtmiştir.⁶⁴ Arap Baharı sürecinin başlangıcından itibaren farklı politikalar izleyen iki aktörün entegrasyonu 2015'teki krize kadar müzakere sürecinin gereklilikleri çerçevesinde ilerlemiştir. Fakat yaşanan güvenlik açmazları bu aktörlerin iş birliği sürecine girmesini zorunlu kılmıştır. Olumlu adımlarla ilerleyen iş birliği zaman içerisinde çıkarların çatışmasıyla ayrışma sürecine girmiştir. Çünkü Birlik, göçü güvenlikleştirme yaklaşımının uzantısı olan dışsallaştırma politikalarından taviz vermeyen bir tutum sergilemiştir. Bu tutum nedeniyle zamanla dezavantajlı duruma gelen Türkiye iş birliğinde

55 Ferit Malkara, "Arap Baharı Sonrası Akdeniz'de Yaşanan Düzensiz Göçün Avrupa Birliği Kapsamında Güvenlik Boyutu ve Uluslararası Hukuk Açısından İncelenmesi", yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2017, s. 102.

56 Malkara, "Arap Baharı Sonrası", s. 108.

57 İrem Aşkar-Karakır, "Suriye İç Savaşının AB'ye Yansımaları: Mülteci Soru ve Uluslararası Terörizm", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepe (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 136.

58 Karakır, "Suriye İç Savaşının AB'ye Yansımaları", s. 143.

59 Saatçioğlu, "AB'nin Mülteci Krizi" s. 226. ve Malkara, "Arap Baharı Sonrası", s. 108.

60 Malkara, "Arap Baharı Sonrası", s. 129.

61 Karakır, "Suriye İç Savaşının AB'ye Yansımaları", s. 136 ve 141.

62 Ibid., s. 151.

63 Ibid., s. 155.

64 Yusuf Özkan, "AB: Mülteci Krizinde Türkiye'siz Çözüm Mümkün Değil", 11 Kasım 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151110_ab_multeci.

isteksiz davranmaya başlamıştır. Buna rağmen AB'nin değerlerinden ziyade geleneksel Kale Avrupası politikalarından vazgeçmeyeceği 2017 yılında yayınlanan "Avrupa'nın Geleceğine Dair Beyaz Kitap" raporunda da görülmüştür. Rapordaki senaryoları şekillendiren parametrelerden birisi Schengen, göç ve güvenlik teması olmuştur.⁶⁵ Göç politikalarına uzun zamandır güvenlik eksensli yaklaşan Birlik uygulamalarının yasa dışı göç problemini çözemediği görülmektedir. Fakat günümüzde üye devletlerin bu yaklaşımdan ayrılma konusunda tereddütlerinin devam etmesi sorunun bir süre daha çözümsüz kalacağını göstermektedir. Ayrıca çalışmanın devamında değinileceği üzere söz konusu tutumlar sebebiyle uzlaşa sağlanamasa da Türkiye'nin AB için hayati bir ortak olduğu gerçeğini korumaktadır.

2.2. Türkiye'nin Açık Kapıları

AB için Akdeniz'de var olan riskler Türkiye ile ortak paydada buluşmalarının nedenlerinden sadece birisi olmuştur. Türkiye, AB'ye kıyasla bölgeye daha yakın olduğu ve uzun sınırları olduğu için yoğun göçe maruz kalmaktadır. Asya, Afrika ve Ortadoğu'da ekonomik ve siyasal istikrarsızlık yaşayan çoğu devletin sınırlarına yakınlığı ve komşuluğu, Batı'da ise göçmenlerin hedef ülkelerinin varlığı Türkiye'yi eşsiz bir köprü konumuna getirmektedir. Gelişen ekonomisi ve siyasal istikrarı ile de bölgede öne çıkan Türkiye, transit olduğu kadar hedef ülke de olmuştur. Uzun bir sahil şeridi, dağlık-engebeli kara sınırları⁶⁶ ve liberal politikaları çerçevesinde birçok ülkeye tanınan kolay vize olanaklarıyla⁶⁷ kontrolü zor sınırlara sahip olan Türkiye, yasa dışı göç konusunda hem bireyler hem de kaçakçılar tarafından önemli bir kavşak olarak görülmektedir. Sınırsal nitelikler ve coğrafi konumuna ek olarak Türkiye'nin özellikle Doğu sınırındaki iklim şartları kış mevsiminde sınır kontrollerini zorlaştırmaktadır. Yoğun yağışlar sebebiyle yılın yarısı boyunca yerden kalkmayan kar, kaçakçılar tarafından avantaj olarak kullanılmaktadır.⁶⁸

Tarihi boyunca birçok göç durumu ile karşı karşıya kalan Türkiye, en büyük sınavını Suriye İç Savaşı ile vermek zorunda kalmıştır. Suriye ile olan geniş sınırları sebebiyle Türkiye bir anda göçün her türüne en çok maruz kalan ülke durumuna gelmiştir.⁶⁹ Sınırdaşlığın ve diğer etmenlerin yanında Türkiye'nin bu denli yoğun göçmen barındırmasının sebebi, güvenlik odaklı politikalardan proaktif politikalara geçiş sürecinde olmasıdır. Bu sebeple göç ve sığınmayı yumuşak güç olarak kullanarak açık kapı politikası uygulamıştır. Etik bir dış politika açılımı benimseyen Türkiye, proaktifliğiyle kısa sürede göç meselesi açısından bölgede kilit aktör konumuna gelmiştir.⁷⁰ Kritik aktör olarak göç konusunda sistemli, esnek ve geçici politikalarında düzenlemeler yapmak ise hayati önem taşımıştır. Bu düzenlemelerde müzakere sürecinde olduğu AB uygulamaları ön plana çıkmıştır.⁷¹ AB açısından Türkiye'nin politikalarının Birlikle uyumlu hâle gelmesinin önemi sadece aday ülke olmasından kaynaklanmamaktadır. Türkiye, AB için jeo-stratejik anlamda belki de en önemli aktör durumundadır. Çünkü AB hedefli olan özellikle yasa dışı göçlerin en önemli iki rotası olan Doğu Akdeniz ve Batı Balkanlar Türkiye üzerinden kullanılmaktadır.⁷²

65 Esra Akdoğan ve Merve Atalay, "Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2017, c. 22, s. 2450.

66 İbrahim Karaca, "AB'nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu Frontex'in Rolü ve Türkiye'nin Uyum Süreci", yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, 2016, s. 51.

67 Topçuoğlu, "Düzensiz Göç", s. 512.

68 Orhan Deniz, "Ortadoğu ve Asya Kökenli Göçmenlerin Göç Güzergahında Türkiye Opsiyonu", *Sosyoloji Divanı*, 2015, sy. 6, s. 213-214.

69 İren, "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi", s. 99 ve 108.

70 Ibid., s. 101-104.

71 Cansu Güleç, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları", *TESAM Akademi Dergisi*, 2015, c. 2, sy. 2, s.93.

72 Çiğdem Nas, "Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2015, c. 23, sy. 2, s. 178.

İki aktör önceleri farklı politik seçimlerde bulunmuş ve Türkiye insani diplomasiden yana olan duruşuyla 2011 yılından itibaren açık kapı politikası uygulamıştır. Güvenlik eksenli politikaları ikinci plana iterek hayata geçirdiği bu uygulama için iç savaşın başlangıç aşamasında küresel destek talebi de olmamıştır. Böylece Türkiye bölgede tek başına önemli bir aktör olarak yükselmiş, insani diplomasi anlayışının hızlıca hayata geçirilmesine de alan oluşturmuştur.⁷³ Fakat beklenmedik şekilde Suriye İç Savaşı'nın uzaması, bölgedeki kaosun artması Türkiye'nin farklı politika aşamalarından geçmesine sebep olmuştur. Sürecin ilk aşaması küresel destek aramaksızın açık kapı politikası uygulamak olsa da zamanla bu durumun mali yükü Türkiye'nin iç siyasi ortamını zora sokmuştur. Bu nedenle göçmen kampları uluslararası kamuoyuna açılmış ve küresel destek beklenmiştir. Bu süreçte en önemli kırılma resmî belgesi olmayan Suriyelilerin Türkiye'ye geçişine sınırlamalar getirilmesiyle yaşanmıştır. Ayrıca 2012 yılında AB'nin Frontex kurumu ile iş birliği mutabakatı imzalanmıştır. Karşılıklı bilgi ve tecrübe akışı sağlanması hedeflenmiştir. Böylece Türkiye yasa dışı geçişleri önlemeye dair adımlar atmaya başlamıştır.⁷⁴ 2013 yılında ise artık tek başına üstesinden gelemeyeceği sığınmacı sayıları ve sınırlarda kontrolü gittikçe güçleşen kaos ortamı, Türkiye'nin küresel yardım arayışını yoğunlaştırmıştır.⁷⁵

Kaynak ülke olan Suriye ile bu dönemde herhangi bir iş birliğinin kurulamayacak olması Türkiye'yi üçüncü ülkelerle iş birliğine yönlendirmiştir. Bu esnada Birlik de iç siyasi ortamda yaşanan uzlaşmazlıklar sebebiyle tıpkı Türkiye gibi üçüncü partnerler aramıştır. Bu sebeple iki aktör müzakere kapsamındaki entegrasyon çalışmalarını hızlandırmıştır. Türkiye'de hukuksal ve kurumsal boşluğun giderilmesini ve müzakereler kapsamında Birlikle uyumu içeren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile mevzuat düzenlemesi 2013 yılında tamamlanmıştır. Bu kanunla kişilerin yasal kayıtlarının sistemli şekilde tutulması için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.⁷⁶ Bu şekilde yasa dışı göçmenlerin tespiti kolaylaşmıştır. Türkiye Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi çekinceyi kaldırmadan mevzuat düzenlemesiyle AB'nin eleştirilerine⁷⁷ maruz kalsa da bu çekinceyi istikrarsız bölgelere yakınlığından dolayı milli çıkar olarak görmüş ve vazgeçmemiştir.⁷⁸ Oluşturulan mevzuatın ardından Birlik, Türkiye'nin liberal vize ve açık kapı politikalarının yasa dışı göç için çekici faktörler oluşturduğu konusunda eleştirilerde bulunmuştur.⁷⁹ Fakat liberal vize politikalarının kaldırılması ekonomik ilişkileri devam eden kişilerin yasa dışı girişlerine yönelmesine sebebiyet vereceğinden Türkiye'nin ekonomik güvenliğini riske atacak bir husus olarak görülmüştür.⁸⁰ Bu nedenle ikili vize anlaşmalarında değişiklik yapılmadan mevzuat düzenlenmiştir. Entegrasyona dair atılan adımlar karşılıklı aktörler arasında tam bir uyum barındırmasa da eksikliklerden ziyade olumlu adımlar ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda AB'nin özellikle üyelik sürecindeki tüm adaylarıyla yaptığı Geri Kabul Anlaşması 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile de yapılmıştır. Burada Türkiye çıkarları doğrultusunda karar alarak anlaşmayı Vize Serbestliği Diyaloğu ile birleştirmiş ve iki metin birlikte imzalanmıştır. 1 Ekim 2014'de yürürlüğe giren anlaşmada karşılıklı geri göndermelerin 1 Ekim 2017'den itibaren başlamasına karar verilmiş, bu süreç içerisinde tarafların karşılıklı sorumlulukları yerine getirerek tam uyum sağlanabilmesi amaçlanmıştır.⁸¹

73 İren, "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi", s. 108.

74 Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, s. 142.

75 Zühal Ünalp-Çepel, "Mülteci Krizinde AB'nin Normatif Gücünü Yeniden Düşünmek", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepe (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 177-178.

76 "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu", Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Erişim: 15 Mayıs 2019, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.

77 Akçadağ, "Yasa Dışı Göç", s. 33.

78 Melike Akkaraca Köse, *Güvensizlik Sarmalında AB Göç Politikalarına Uyum*, İstanbul: Derin Yayınları 2014, s. 39.

79 Nas, "Türkiye-AB İlişkilerinde", s. 179.

80 Kemal Kirişçi, "Yumuşak Güç Aracı olarak Daha Dostça Bir Schengen Vize Sistemi: Türkiye'nin Deneyimi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2007, c. 4, sy. 12, s. 35.

81 Özer, "Türkiye-AB ilişkilerine Yansımaları", s. 41-42.

2014, iki aktörün de yasa dışı göçü güvenleştirmeye doğru eğilim gösterdiği ve farklı tehdit parametreleriyle karşılaştığı bir yıl olmuştur. Söz konusu durum 2015 yılında ise tam anlamıyla güvenlik ve göçmen krizinin patlak verdiği dönemi beraberinde getirmiştir. Uzayan Suriye İç Savaşı'nın yarattığı güç boşluğunda yaşam alanı bulan terör örgütleri, Türkiye sınırlarına kadar ilerleyebilme imkânı elde etmişlerdir. Bu örgütlerin arttırdığı şiddet ortamıyla, çoğunluğu yasa dışı göçmen olan, kontrol etmesi zor sayılarda insan hareketleri başlamıştır. 2014 yılında Türkiye terör oluşumlarının şiddetlerinden dolayı insani diplomasiye vazgeçmemiş, bir süre daha açık kapı politikasını sürdürmüş ve Suriye'de güvenli bölge oluşturulması gerektiği fikrine odaklanmıştır.⁸² Fakat terör gruplarıyla birlikte AB'nin Suriyelilerle ilgili politikası tam anlamıyla güvenlik konusuna dönüşmüştür. Hatta Suriye krizi AB tarafından terör ihraç eden mesele olarak nitelendirilmiş ve sınır güvenliklerini yok eden unsur olarak görülmeye başlamıştır.⁸³ Bu sebeple Türkiye'nin açık kapı politikası daha sert eleştirilmiş ve sınırlarda daha sıkı tedbirler alınması yönünde baskı uygulanmıştır.⁸⁴ Bunun doğal sonucu olarak da bu dönemde sınır güvenliği ve PKK/PYD-İŞİD gibi terör unsurları Türkiye-AB ilişkilerini en çok etkileyen konular olmuştur. İki aktörün birbirine bağımlı hâle geldiği bu konu iş birliği sağlanamadıkça açılması mümkün olmayan bir hâl aldığı için karşılıklı istihbarat alışverişiyle geniş çaplı önlemler alınmaya çalışılmıştır.⁸⁵ Türkiye-Yunanistan sınırındaki Meriç Irmağı yasa dışı geçişlere fırsat tanıyan arazi nitelikleri sebebiyle Birlik tarafından dikenli tel ile kapatılmıştır.⁸⁶ Kale Avrupası'nın tamamen göçü güvenleştirmesiyle birlikte sınırlar geçilmez bir hâl almaya başlamıştır. Buna bağlı olarak artan yasa dışı göçler, Türkiye'de toplanmaya başlamış ve Türkiye sınırlarında göçmen kaçakçılığı faaliyetleri artmıştır. Böylece yasa dışı göçün olumsuz sonuçları Türkiye'de yoğunlaşmaya başlamıştır.

Terör faaliyetlerinin Suriye topraklarını aştığı, yasa dışı göç ve sığınma taleplerinde patlamanın yaşandığı 2015 yılı, iki aktörün de güvenlik çıkmazına girdiği zorlu bir sene olmuştur. Akdeniz'de insani krizlerin ardı ardına yaşandığı bu dönemde yasa dışı göçmenlerin yüzde 99'u Doğu Akdeniz rotasını kullanarak İtalya ve Yunanistan'dan AB'ye giriş yapmış ve 850.000 kişinin Türkiye üzerinden geldiği iddia edilmiştir.⁸⁷ Hatta bir günde 10.000 kişinin Türkiye'den AB topraklarına giriş yaptığı tespit edilmiştir.⁸⁸ Sınırlarını etkin şekilde kontrol edememekle eleştirilen Türkiye ise 2015 yılının haziran ayından itibaren art arda gerçekleşen terör saldırılarıyla güvenlik sorunları yaşamıştır.⁸⁹ Yasa dışı göçle Türkiye olmadan mücadele edemeyeceğini, terör tehdidinin de sınırlarına dayandığını gören AB, hızlıca uzlaşma yoluna gitmeyi tek çare olarak görmüştür. Yılın sonunda Paris'te yaşanan terör saldırısı da bu süreci hızlandırmıştır. Birlik güvenleştirmenin uzantısı olarak kullandığı dışsallaştırma araçlarını devreye sokmuş ve Türkiye ile mülteci diyalogu sürecini başlatmıştır.⁹⁰

Ekim 2015'te birçok hukuki boşluk ve entegrasyon eksiklikleriyle başlayan diyaloglar, karşılıklı ulusal çıkarlar çerçevesinde pazarlığa dönüşmüştür.⁹¹ Fakat AB'nin soruna sınırları dışında müdahale etme çabası ilk etapta Türkiye'yi avantajlı kılmıştır. Bu sebeple Türkiye vize serbestliği kazanma fırsatı elde etmiştir. Ayrıca mali desteğin de eklendiği anlaşma metni aslında taraflar için kazan-kazan olabilecek duruma ge-

82 İren, "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi", s. 109.

83 Mesut Özcan, "AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi", 28 Haziran 2017, https://insamer.com/tr/ab-turkiye-iliskileri-ve-suriye-krizi_745.html.

84 Karakır, "Suriye İç Savaşının AB'ye Yansımaları", s. 142.

85 Özcan, "AB-Türkiye İlişkileri", s.9.

86 Nas, "Türkiye-AB İlişkilerinde", s. 178.

87 Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, s. 130.

88 Özer, "Türkiye-AB ilişkilerine Yansımaları", s. 45.

89 İrem Köker, "Türkiye'deki Saldırıları: 18 ayda yaklaşık 500 kişi yaşamını yitirdi", 21 Aralık 2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38365351>.

90 Güleç, s. 91.

91 Yazan, "Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası", s. 183.

tirilmiştir. AB tüm geri kabul anlaşmalarında kullandığı koşulluluk ilkesinden çıkarları için feragat ederek 18 Mart 2016'da Türkiye ile anlaşma metnini imzalamıştır.⁹² Böylece tamamlanması gereken süreç 1,5 yıl öne çekilmiş ve 20 Mart'ta başlayan kademeli geri göndermelerle Birliğe yapılan yasa dışı girişlerin büyük oranda önüne geçilmiştir.⁹³ Anlaşma AB için hedeflenen faydayı sağlamıştır. Fakat anlaşmanın hemen ardından, Birlik değerlerinin ve Türkiye'ye karşı sağladığı asimetrik avantajların sorgulanması başlamıştır. Çünkü Birliğin başından itibaren anlaşmadaki amacı, güvenikleştirme ve dışsallaştırma ile Türkiye'den gelen yasa dışı göçün önünü kesmek ve yakalananların Türkiye'ye geri gönderilmesini sağlayabilmek olmuştur.⁹⁴

Anlaşmanın en fazla sorgulanan noktası Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke ilan edilmesi olmuştur. Çünkü AB müktesebatına göre geri gönderme ve kabul anlaşmaları ancak güvenli üçüncü ülke koşulunun sağlanmasıyla imzalanabilmektedir. Uluslararası hukuka göre ise güvenli üçüncü ülkelerde coğrafi kısıtın olmaması gerekmektedir.⁹⁵ Fakat Birlik, buradaki koşulu stratejik çıkarları için göz ardı etmiştir. Kaynak ülkelerde devam eden şiddete karşılık, Türkiye'deki güvenlik ortamı, geri göndermeme kuralının temasına da uygun olduğu için Birlik aldığı kararı destekleme alanı bulmuştur. Fakat burada da Türkiye'ye birçok sorumluluk ve maliyet yüklenmiştir. Kaynak ülkeye iadesi yapılamayacak durumda olan yasa dışı göçmenler, Türkiye'deki coğrafi kısıttan dolayı mülteci statüsü alamamış, geri göndermeme ilkesi uyarınca da sınır dışı edilememişlerdir. Bu durum Türkiye'ye ekonomi, sağlık, sosyal ve güvenlik konularında yeni problemler yaratmıştır.⁹⁶ AB, güvenli üçüncü ülke ve geri kabul anlaşmalarıyla yasa dışı göçü dışsallaştırarak tampon bölge⁹⁷ oluşturmaya çalışmıştır. Transit ülkenin Türkiye olması geri gönderilenlerin sayısında da orantısızlık yaratmıştır. Ayrıca Türkiye'ye söz verilen maddi desteğin tamamı sağlanmamış ve anlaşma kazan-kaybet anlaşmasına dönüşmüştür.⁹⁸

Mülteci uzlaşısıyla Birliğin sağladığı fayda Türkiye'ye kıyasla orantısız bir hâl alırken sorumluluk kaymasına dair Türkiye'de sorgulamalar başlamıştır. Vize serbestisi için Türkiye ilerlemelerinin Birlik tarafından eleştirilmeye başlanması Türkiye'nin güvenini sarsmış ve Birlikten uzaklaşmasına sebep olmuştur. Avrupa Parlamentosu'nun müzakere sürecini askıya alması ise ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Bu gelişme üzerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tavsiye kararının Türkiye için bir hüküm belirtmediğini, gereken durumda da mültecilere sınırların açılabileceğini ifade etmiştir. Bu söylem, Birlik tarafından tehdit olarak algılanmıştır.⁹⁹ Aradığı iş birliğini bulamayan Türkiye, göç konusunu AB'ye karşı zorlayıcı bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Böylece göç konusu Türkiye'de insani diplomasi ve göç diplomasisi şeklinde ilerlemeye başlamıştır. Ulusal çıkarlar doğrultusunda tek taraflı önlemler almaya yönelen Türkiye, Ocak 2016'da Sınır Fiziki Güvenlik Projesi¹⁰⁰ kapsamında başlattığı güney ve doğu sınırlarındaki duvar inşaatını hızlandırmıştır. Birden fazla tehdit parametresiyle yüzleşen Türkiye, Suriye sınırlarında yoğunlaşan terör unsurlarına karşı askerî mücadele vermiştir.

92 Özer, "Türkiye-AB ilişkilerine Yansımaları", s. 46.

93 Ibid., s. 47.

94 Hasan Canpolat ve Hakkı Onur Arıner, "Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi", *ORSAM*, 2012, Rapor No: 123, s.17.

95 Ahmet Ceran, "Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısına İnsan Hakları Düzleminde Alternatif Bir Bakış: Türkiye 'Güvenli Ülke' Midir?", *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepelî (eds.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017, s. 73.

96 Barış Özdal (ed.), "*Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*", Bursa: Dora Yayınları, 2018, s. 301.

97 Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, s. 141-142.

98 Ibid., s. 188.

99 "Erdoğan AB'yi tehdit etti: sınırları açarız", 25 Kasım 2016, <https://www.dw.com/tr/erdoğan-abyi-tehdit-etti-sınırları-açarız/a-36519386>.

100 Hakan Ünay, "Türkiye 'kapı duvar'", 10 Temmuz 2019, <https://www.gocvakfi.org/tr/2019/07/10/tur...>

2016'da başlayan askerî operasyonlarla Türkiye, Suriye sınırları içerisinde güvenli bölgeler oluşturarak göçmen baskısını azaltmayı hedeflemiştir. Ayrıca güvenli bölgeler, Türkiye sınırlarındaki kontrollü geçişleri de kolay hâle getireceği için yasa dışı göç ile mücadelenin sağlanabilmesi hedeflenmiştir. 2017 yılında AB tarafından taahhüt edilen mali desteğin alınamamış olması ve geri kabul işlemlerinin yürütülmesinin imkânsızlaşması tarafların anlaşmayı rafa kaldırmasına sebep olmuştur. 2018 yılında Türkiye, sınırlarında bu kez de İdlib çatışma bölgesiyle yüzleşmiştir.¹⁰¹ Buradan gelecek olası bir insan hareketliliği Türkiye için ekonomik ve sosyal maliyetleri sebebiyle yeni problem kaynağı oluşturmuştur. Türkiye'nin tek başına üstesinden gelmesi mümkün olmayan bu yeni kriz için devlet yetkilileri BM, AB ve Rusya gibi aktörlerin burada iş birliği yapması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰² 2019 yılı bölgede artan şiddetle birlikte yeni göç dalgasının yaklaştığını gösterirken, Cumhurbaşkanlığı İletişim Direktörü Fahrettin Altun, Türkiye'nin açık kapı politikasına bağlı kalmaya devam edeceğini vurgulamıştır. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ise Göç Stratejisi Belgesi, Uyum Stratejisi Belgesi ve Düzensiz Göçle Mücadele Stratejisi Belgesi'ni de kapsayacak şekilde yeni bir eylem planının hazırlandığını bildirmiştir. Yetkililerin bu dönemde yaptığı açıklamalarda göçün insani boyutlarına vurgu yapılmıştır. Yasa dışı nitelendirilmelerle suçsuzlara ceza verilmemesi gerektiğine ve göçün uluslararası toplum olarak temel nedenlerine inilerek çözülebileceğine dikkat çekmişlerdir.¹⁰³ Türkiye'nin küresel destek çağrılarını Almanya Şansölyesi Merkel tarafından olumlu karşılanmıştır. Suriye'nin kuzeyinde sabit binaların inşa edileceği bir bölge oluşturabilmesi için Birliğin maddi destek sağlayacağı sözü verilmiştir.¹⁰⁴

2019 yılının sonuna gelindiğinde Türkiye'de yakalanan yasa dışı göçmen sayısı 454.000'i bulmuştur.¹⁰⁵ İdlib'den Türkiye sınırlarına gelen göçmenlerinse 1 milyona yakın olduğu bilinmektedir. Yeni göç dalgasının yarattığı endişeyle Cumhurbaşkanı Erdoğan, Merkel'in verdiği yardım sözünü hatırlatmıştır. Ayrıca olası bir göçü ekonomik ve toplumsal sebeplerle kaldıramayacak¹⁰⁶ olan Türkiye'nin gerekli durumda AB'ye sınır kapılarını açacağını ve gönüllü geçiş imkânı verileceğini belirtmiştir. Bu açıklamalar Avrupa'nın genelinde tehdit olarak algılanıp eleştirilse de Pro Asyl'nin Avrupa sorumlusu Karl Kopp Türkiye'nin insani yaklaşım konusunda Avrupalılardan daha etkili uygulamalarda bulunduğunu ifade etmiş ve Birliği sert şekilde eleştirmiştir.¹⁰⁷ Fakat ne eleştiriler ne de çağrılar Birlikte karşılığını bulamamış, bölgede ise şiddet artarak devam etmiştir.

Suriye rejiminin İdlib merkezli yoğunlaşan hava saldırıları ve 27 Şubat 2020'de Türkiye'nin yaşadığı askerî kayıplar sonucunda,¹⁰⁸ Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan askerî ve insani yardımlar konusunda destek göremediği Avrupa için 29 Şubat'ta sert açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye'nin mevcut tehditlere karşı zaten mücadele verdiği bir dönemde, savaştan kaçan daha fazla göçmeni kapasitesinin kaldıramayacağını, sınır kapılarını açtığını ve gönüllü kişilerin Avrupa sınırlarına gidebileceğini açıklamıştır.¹⁰⁹ Ayrıca yasa dışı göçmenlerin Avrupa'ya girmesini engellemek için Türkiye'nin 2016 yılında Birlikle

101 "Suriye: İdlib'deki çatışmalar neden yeniden şiddetlendi", 10 Mayıs 2019, <https://www.bbc.com/turk...>

102 Halil Köylü, "İdlib'den olası göç dalgası kontrol edilebilecek mi", 15 Kasım 2018, <https://www.dw.com/tr/idlibden-olası-göç-dalgası-kontrol-edilebilecek-mi/a-45897163>.

103 Zehra Nur Düz, "Turkey remains committed to open door policy", 24 Ağustos 2019, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-remains-committed-to-open-door-policy-/1563793>

104 Sedat Ergin, "Şansölye Merkel'den İdlib'deki göç dalgasına", *Hürriyet*, 29 Ocak 2020.

105 Murat Erdoğan, "Açık Kapı Politikasından Açık Sınır Politikasına Türkiye'deki Suriyeliler", 9 Mart 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/09/acik-kapi-politikasindan-acik-sinir-politikasina...>

106 Martina Stevis-Gridneff ve Carlotta Gall, "Erdogan Says, 'We Opened the Doors.' and Clashes Erupt as Migrants Head for Europe", *New York Times*, 29 Şubat 2020.

107 Değer Akal, "AB'de de İdlib endişesi büyüyor", 27 Şubat 2020, <https://www.dw.com/tr/abde-de-idlib-endi%C5%9Fesi-b%C3%BCy%C3%BCyor/a-52558939>

108 "İdlib'de 34 asker şehit oldu, tüm rejim unsurları nokta atışlarıyla vuruluyor", 28 Şubat 2020, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/idlibde-34-asker-sehit-oldu-tum-rejim-unsurlari-nokta-atislariyla-vuruluyor-463839.html>

109 Martina Stevis-Gridneff ve Carlotta Gall, "Erdogan Says".

imzaladığı anlaşmayı uygulayamayacağını ilan etmiştir.¹¹⁰ Açıklamanın üzerine kısa sürede çoğunluğunu Türkiye'deki yasa dışı göçmenlerin oluşturduğu gruplar başta Yunanistan olmak üzere Avrupa sınırlarına doğru harekete geçmiştir. AB-Türkiye ilişkileri için yeni bir kırılmaya sebep olan bu gelişmeye özellikle Yunanistan'dan sert tepkiler gelmiştir. Yunan hükûmeti sığınma başvurularını bir ay askıya aldığını ilan etmiş ve yasa dışı olarak yakalanan herkesin sınır dışı edileceğini duyurmuştur. Ayrıca sınırlarındaki kontrolleri caydırıcılık seviyesine çıkartacağını ifade etmiştir. Böylece hem AB yasalarını hem de uluslararası hukukta taraf olduğu sözleşmeleri yok saymıştır.¹¹¹ Uluslararası toplumdan eleştiriler yükselse de Birlik liderleri Yunanistan'ı Avrupa'nın "kalkanı" olarak görmüş ve hükûmetin kararını desteklemişlerdir.¹¹² Değer temelinde kurulan Birliğin insan haklarını ve uluslararası hukuku ihlal etmesiyle yeni bir kriz sürecine girilmiş, Türkiye-AB ilişkileri yeni bir çıkmaza sürüklenmiştir. AB sınırlarına yönelen yasa dışı göçmenlerin çoğunluğunu Suriye kaynaklı göçmenlerden çok Türkiye'nin Doğu bölgesindeki ülkelerden gelen göçmenlerin oluşturması¹¹³ Türkiye'deki yasa dışı göç konusunda tek sorununun Suriye kaynaklı olmadığını göstermiştir. Türkiye'deki yasal düzenlemeler sebebiyle herhangi bir statü alamayan bu ülkelerin vatandaşları doğal olarak AB üye devletlerini hedef alarak yola çıksalar da Kale Avrupası politikaları sebebiyle Türkiye'de kalmaya devam etmişlerdir. Ancak herhangi bir fırsatta bu göçmenlerin AB sınırlarına geçmeye çalışacağı da görülmüştür. Bu durum bir kez daha AB için yasa dışı göçle mücadelede Türkiye'nin hayati bir partner olduğunu göstermiştir. Ancak Birlik, Kale Avrupası öncelikli tutumundan tavizler vermediği sürece Türkiye'nin göçmenler konusunda yeniden iş birliğini içeren diplomatik ilişkiler kurabilmesi mümkün görünmemektedir.

Sonuç

21. yüzyıl ile birlikte devletlerin güvenlik ve göç algıları değişmiştir. Uluslararası göçe çözümler üretilmeye çalışılan siyasi ortamda 11 Eylül olaylarının yaşanması, devletlerin sınır güvenliklerini artırma yoluna gitmelerine ve göç ile güvenlik meselelerini bağdaştırmalarına sebep olmuştur. Bu konjonktürde oluşturulan yasal düzenlemeler doğrultusunda yasa dışı göç tanımlanmış ve mücadele edilmesi gereken güvenlikleştirilmiş bir alan olmuştur. Uluslararası suçlarla da bağdaştırılan yasa dışı göç konusunda ulusal ve uluslararası tedbirler alınmaya başlanmıştır. Söz konusu yasa dışı göç sorunundan en çok etkilenen aktörler ise kaynak ülkelere yakınlıkları ve çekici faktörleriyle Türkiye ve AB üye devletleri olmuştur. Özellikle Arap ayaklanmaları ve Suriye İç Savaşı sonucunda oluşan göçmen krizi, bu aktörlerin ortak hareket etmesini zorunlu kılmıştır. Çünkü beklenmeyen bir şekilde uzayan Suriye İç Savaşı bu aktörlerin ulusal önlemlerle başa çıkamayacağı sonuçlar doğurmuştur.

Sürecin başından itibaren AB yasa dışı göçle mücadele için güvenlikleştirmenin uzantısı hâline getirdiği dışsallaştırma metoduyla Kale Avrupası'nın sınırlarını korumaya çalışmıştır. Artan göçmen sayıları Birlik içinde ayrışmaların derinleşmesini de beraberinde getirmiştir. 2015 yılında ise Birliğin koruma odaklı ve tek yönlü politikalarıyla yükselen sınır bariyerleri göçmenleri yasa dışı yollara başvurmaya itmiştir. Neticesinde ise Birliğin göçmen krizi dediği ama aslında insani kriz olan Akdeniz'deki ölümler uluslararası

110 "Turkey says millions of migrants may head to EU", 2 Mart 2020, <https://www.bbc.com/news/world...>

111 Martina Stevis-Gridneff, "Greece Suspends Asylum as Turkey Opens Gates for Migrants", 1 Mart 2020, <https://www.nytimes.com/2020/03/01/world/europe/greece-migrants-border-turkey.html>

112 Jennifer Rankin, "Migration: EU praises Greece as 'shield' after Turkey opens border", 3 Mart 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/03/migration-eu-praises-greece-as-shield-after-turkey-....>

113 Tunca Öğreten, "Migrants at Turkish-Greek border: 'We want another life'", 3 Mart 2020, <https://www.dw.com/en/migrants-at-turkish-greek-border-we-want-another-life/a-52627031>.

toplumun gündemi olmuştur. AB'nin değer temelli imajı bu süreçte sarsılırken, benzer tehditleri yaşamasına rağmen açık kapı politikasından vazgeçmeyen Türkiye ise etik dışı politika açılımıyla takdir toplamıştır.

2015 ve 2016 yılları taraflara tek yönlü politikaların göç meselesini çözmede yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu yıllarda yasa dışı göçmenlerin yarattığı ekonomik ve toplumsal tehditlerin yanına terör eylemleri de eklenmiş ve bu süreç tarafları uzlaşmaya yönlendirmiştir. Ortak kaygılar çerçevesinde Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestliği Diyaloğu uygulamaya girmiştir. Hukuki ve etik alanlarda birçok tartışmaya sebep olan anlaşma zamanla sadece AB'nin fayda sağladığı bir hâl almıştır. Türkiye üzerinden AB'nin oluşturduğu tampon bölge, anlaşmanın Kale Avrupası için amacına ulaştığını gösterirken dezavantajlı duruma düşen Türkiye'de anlaşmaya ilişkin sorgulamalar başlamıştır. Bu sorgulamalar neticesinde Türkiye, AB ile göç meselesindeki ilişkilerini iş birliği ve entegrasyon çerçevesinde sürdürmekten uzaklaşmıştır. Bunun yerini göçün Birliğe karşı zorlayıcı bir araç olarak kullanıldığı göç diplomasisi almıştır. Böylece Türkiye, Birlikle ilişkilerinde hem göç diplomasisini uygulayarak hem de zaman zaman sapmalar yaşansa da iş birliğini devam ettirerek kendine özgü bir politika yürütmüştür.

Diğer taraftan Suriye'deki iç savaş şiddetlenirken Türkiye önce savunma sonra da askerî mücadele aşamasına geçmiştir. Sınır güvenliği her zamankinden daha fazla önem taşıyan bu süreçlerde Türkiye askerî varlığını bölgede konumlandırmıştır. Fakat özellikle son dönemde İdlib bölgesinde artan şiddet sivil halkın Türkiye sınırlarına doğru harekete geçmesine sebep olmuştur. Yeni göç dalgasının yoğun maliyetlerine karşı yeterli kapasitesi olmayan Türkiye, küresel yardım çağrılarında bulunmuştur. Fakat bu çağrı da yeterince karşılık bulmamıştır. Türkiye'nin İdlib konusunda yalnızlaşması AB'ye yönelik yasa dışı göçü engelleyen uygulamalarının da değişmesini beraberinde getirmiştir. Bölgedeki askerî kayıplar da durumu tetiklemiş ve Türkiye kapılarını Şubat 2020'de gönüllü sınır dışına geçişlere açmıştır. Neticesinde çoğunu yasa dışı göçmenlerin oluşturduğu kişiler, Avrupa sınırlarına yönelmiştir. Birliğin güvenlik bariyerlerini yükselterek, Türkiye'ye karşı taahhütlerini yerine getirmeyerek, uluslararası sözleşmelerdeki yükümlüklerini yok sayarak izlediği politikalarla olayı yeni bir krize sürüklediği açıktır. Bu sebeple AB'nin yeni bir yaklaşıma ve iş birliğine ihtiyacı olduğu gerçeği devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Adamson, Fiona B. "Crossing Borders: International Migration and National Security", *MIT Press* 31, sy. 1 (2006): 165-199.

Adıgüzel, Yusuf. *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019.

Akal, Değer. "AB'de de İdlib endişesi büyüyor", 27 Şubat 2020, <https://www.dw.com/tr/abde-de-idlib-endişesi-büyüyor/a-52558939>.

Akçadağ, Emine. "Yasa Dışı Göç ve Türkiye", *BİLGESAM*, sy. 42 (2012): 1-52.

Akdoğan, Esra ve Merve Atalay. "Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22, özel sayı (2017): 2371-2390.

Akdoğan, Muzaffer. "Avrupa Birliğinin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi", *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 2, sy.1 (2018): 48-74.

Bartram, David, Maritsa V. Poros ve Pierre Monforte. *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay. Ankara: Hece Yayınları, 2017.

BBC. “Turkey says millions of migrants may head to EU”, Erişim: 2 Mart 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-51707958>.

BBC. “Suriye: İdlib’deki çatışmalar neden yeniden şiddetlendi”, Erişim: 2 Ekim 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48223308>.

Bender, Ruth. “Orban Accuses Germany of ‘Moral Imperialism’ on Migrants”, Erişim 29 Mayıs 2019, <https://www.wsj.com/articles/orban-accuses-germany-of-moral-imperialism-on-migrants-1443023857>.

Buzan, Barry. İnsanlar, Devletler & Korku, çev. Emre Çıtak. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2015.

Canpolat, Hasan ve Hakkı Onur Arner, “Küresel Göç ve Avrupa Biliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi”, *ORSAM*, 2012, Rapor No: 123.

Ceran, Ahmet. “Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısına İnsan Hakları Düzleminde Alternatif Bir Bakış: Türkiye ‘Güvenli ülke’ midir?”, içinde *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, editör Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepeli, 70-91. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 2017.

Çelik, Didem Şahal ve Sühal Şemşit. “Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç”, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi* 15, sy. 2 (2019): 279-294.

Çepel, Zühal Ünalp. “Mülteci Krizinde AB’nin Normatif Gücünü Yeniden Düşünmek”, içinde *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, editör Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepeli, 165-184. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2017.

Deniz, Orhan. “Ortadoğu ve Asya Kökenli Göçmenlerin Göç Güzergahında Türkiye Opsiyonu”, *Sosyoloji Divanı*, sy. 6 (2015): 209-231.

Deutsche Welle Türkçe. “Erdoğan AB’yi tehdit etti: sınırları açarız”, Erişim: 10 Şubat 2020, <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan-abyi-tehdit-etti-sinirlari-acariz/a-36519386>.

Düz, Zehra Nur. “Turkey remains committed to open door policy”, Erişim: 2 Ekim 2019, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/-turkey-remains-committed-to-open-door-policy-/1563793>.

Düvell, Franck (der.). “Irregular Migration: a Global, Historical, Economic Perspective”, içinde *Illegal Immigration in Europe*, 14-39. New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Ekkerman, Mark. *Expanding the Fortress*, Amsterdam: Transnational Enstitute, 2018.

Elmas, Fatma Yılmaz. “AB Dış Göç Politikasındaki Kayıp Parça: Göçmen-Odaklı Yaklaşım”, *ATAUM*, sy. 564 (2017): 401-430.

Emmers, Ralf. “Güvenlikleştirme”, içinde *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*, çev. Nasuh Uslu, editör Alan Collins, 131- 144. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2017.

Erdoğan, Murat. “Açık Kapı Politikasından Açık Sınır Politikasına Türkiye’deki Suriyeliler”, Erişim: 9 Mart 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/09/acik-kapi-politikasindan-acik-sinir-politikasina>.

Ergin, Sedat. “Şansölye Merkel’den İdlib’deki göç dalgasına”, *Hürriyet*, 29 Ocak 2020.

European Commission. “Communication From The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions: The Global Approach To Migration And Mobility”, Erişim 11 Nisan 2019, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0743:FIN:EN:PDF>.

European Commission. “A European Agenda on Migration”, Erişim 24 Mayıs 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485255362454&uri=CELEX:52015DC0240>.

European Commission. “European Commission makes progress on agenda on migration”, Erişim 24 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_5039.

European Commission. “Irregular Migration”, Erişim 31 Mart 2019, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/irregular-migration_en.

European Commission. “Irregular Migration via the Central Mediterranean”, Erişim: 5 Mayıs 2020, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/irregular-migration-mediterranean-strategic_note_issue_22_0_en.pdf.

Frotex. “FRAN Quarterly, Quarterly 4, October-December”, Erişim 28 Mayıs 2019, <https://euagenda.eu/publications/fran-quarterly-quarter-4-october-december-2015>.

Gil, Manuel Manrique, Judit Barna, Pekka Hakala, Benjamin Rey ve Eulalia Claros, *Mediterranean Flows into Europe: Migration and the EU's Foreign Policy*, European Parliament: Policy Department, 2014.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Düzensiz Göç Hakkında”, Erişim 31 Mart 2019, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, Erişim 15 Temmuz 2019, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.

Gridneff, Martina Stevis. “Greece Suspends Asylum as Turkey Opens Gates for Migrants”, Erişim: 1 Mart 2020, <https://www.nytimes.com/2020/03/01/world/europe/greece-migrants-border-turkey.html>.

Gridneff, Martina Stevis ve Carlotta Gall, “Erdogan Says, ‘We Opened the Doors.’ and Clashes Erupt as Migrants Head for Europe”, *New York Times*, 29 Şubat 2020.

Güleç, Cansu. “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, *TESAM Akademi Dergisi* 2, sy. 2 (2015): 81-100.

Heckmann, Friedrich. “Illegal Migration: What Can We Know and What can We Explain? The Case of Germany”, *International Migration Review* 38, sy. 3 (2014): 1103-1125.

IOM. “Glossary on Migration”. Erişim: 31 Mart 2019. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.

IOM. “Irregular Migrant, Refugee Arrivals in Europe Top One Million in 2015: IOM”, Erişim 2 Ekim 2019. <https://www.iom.int/news/irregular-migrant-refugee-arrivals-europe-top-one-million-2015-iom>.

İren, Adem Ali. “Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi”, içinde *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi*, editör Hasan Hüseyin Aygül ve Erdal Eke, 97-121. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2018.

Karaca, İbrahim. “AB’nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu Frontex’in Rolü ve Türkiye’nin Uyum Süreci”, yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, 2016.

Karakır, İrem Aşkar. “Suriye İç Savaşının AB’ye Yansımaları: Mülteci Soru ve Uluslararası Terörizm”, içinde *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Editör Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepe, 134-164. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2017.

Karyotis, Georgios. “European Migration Policy In The Aftermath of September 11”, *Innovation: The European Journal of Social Science Research* 20, sy. 1 (2007): 1-17.

Kicingir, Anna. *International Migration as a Non-Traditional Security Threat and The EU Response to This Phenomenon*, Warsaw: Central European Forum for Migration Research, 2004.

Kirişçi, Kemal. “Yumuşak Güç Aracı olarak Daha Dostça Bir Schengen Vize Sistemi: Türkiye’nin Deneyimi”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 4, sy. 12 (2007): 27-56

Köker, İrem. “Türkiye’deki Saldırıları: 18 ayda yaklaşık 500 kişi yaşamını yitirdi”, Erişim: 28 Mayıs 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38365351>.

Köse, Melike Akkaraca. *Güvensizlik Sarmalında AB Göç Politikalarına Uyum*, İstanbul: Derin Yayınları, 2014.

Köylü, Halil. “İdlib’den olası göç dalgası kontrol edilebilecek mi”, Erişim: 6 Ekim 2019, <https://www.dw.com/tr/idlibden-olası-göç-dalgası-kontrol-edilebilecek-mi/a-45897163>.

Malkara, Ferit. “Arap Baharı Sonrası Akdeniz’de Yaşanan Düzensiz Göçün Avrupa Birliği Kapsamında Güvenlik Boyutu ve Uluslararası Hukuk Açısından İncelenmesi”, yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2017.

Marchesin, Philippe. “Yeni Tehditler Karşısında Avrupa”, içinde *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, editör Beril Dedeoğlu, 421-438. İstanbul: Boyut Yayınları, 2003.

Nas, Çiğdem. “Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 23, sy. 2 (2015): s. 169-186.

Özcan, Mesut. “AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi”, Erişim: 21 Temmuz 2019, https://insamer.com/tr/ab-turkiye-iliskileri-ve-suriye-krizi_745.html.

Öğreten, Tunca. “Migrants at Turkish-Greek border: ‘We want another life’”, Erişim: 3 Mart 2020, <https://www.dw.com/en/migrants-at-turkish-greek-border-we-want-another-life/a-52627031>.

Özdal, Barış. *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2018.

Özer, Yonca. “Mülteci Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine Yansımaları”, içinde *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, editör Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepe, 37-69. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2017.

Özkan, Yusuf. “AB: Mülteci Krizinde Türkiye’siz Çözüm Mümkün Değil”, Erişim 16 Temmuz 2019, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151110_ab_multeci.

Rankin, Jennifer. “Migration: EU praises Greece as ‘shield’ after Turkey opens border”, Erişim: 3 Mart 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/03/migration-eu-praises-greece-as-shield-after-turkey-opens-border>.

Saatçioğlu, Beken. “AB’nin Mülteci Krizi: Normlar-Çıkarlar Dikotomisi Üzerinden AB’yi Yeniden Değerlendirmek”, içinde *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği*, Editör Yaprak Gülcan, Sedef Akgüngör ve Yeşim Kuştepelı, 212-236. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2017.

Şemşit, Sühal. “Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu Ve Türleri: Kavramsal Bakış”, *Yönetim ve Ekonomi* 25, sy. 1 (2018): 269-289.

Sheryazdanova, Kamilla “Illegal Immigration and Fight against Illegal Migration in Member States of the European Union”, *European and Regional Studies* 8, (2015): 89-102.

Topçuoğlu, Reyhan Atasü. “Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketleri”, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (eds.), 501-518. İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.

TRT Haber. “İdlib’de 34 asker şehit oldu, tüm rejim unsurları nokta atışlarıyla vuruluyor”, Erişim: 29 Şubat 2020, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/idlibde-34-asker-sehit-oldu-tum-rejim-unsurlari-nokta-atislariyla-vuruluyor-463839.html>.

Ünay, Hakan. “Türkiye ‘kapı duvar’”, Erişim: 7 Şubat 2019, <https://www.gocvakfi.org/tr/2019/07/10/turkiye-kapi-duvar/>.

Yazan, Yeliz. *Avrupa Birliği’nin Yasadışı Göç Politikası: Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*. İstanbul: Milenyum Yayınları, 2016.

Zorba, Hilal. “AB’nin Göçmenlere Yönelik Politikalarını Etkileyen Faktörler”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* 4, sy. 1 (2016): 1-17.

Webber, Frances. “The cradle or the grave? EU Migration policy and Human Rights”, *Statewatch Journal* 23, sy. ¾ (2014): 3-7.